

Språket alle forstod: klær og utsmykking

Forfatter: Lisbeth Skogstrand

Klær skapte folk – også i romertid (0–400 e.Kr.). Eliten smykket seg med rangsymboler, slik at ingen var i tvil om hvem som hadde høyest status og mest makt. Det kunne alle se.

Det såkalte prestisjevaresystemet og den økte lagdelinga av samfunnet i romertid skapte både behov og muligheter for ulike symboler som markerte hvem folk var og hvilken posisjon de hadde i samfunnet.

Eksklusive smykker, ringer og bøyleneåler, hovedsakelig av gull og sølv, ble produsert spesielt med tanke på en liten gruppe helt på toppen av samfunnstigen. Antakelig bar eliten også klær med sterke klare farger, holdt på plass av belter med gull- og sølvbeslag, skimrende fibler av bronse og nåler av gull.

Spenne (*fibula*) av sølv og gullblikk. Funnet ved Kongsberg, Buskerud [CC BY-NC 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/)

Rangsymboler

Innenfor det skandinaviske allianseverket oppstod sannsynligvis et hierarki mellom ulike ledere og områder, basert på deres makt og innflytelse. De fremste lederne kunne markere sin posisjon ved å bære halsringer eller kolbearmringer av gull. Ledere på lavere nivåer kunne ha armringer i gull av ormehodetype, eller smykke seg med ormehodefingerringe av gull.

Spenne (*fibula*) av sølv og gullblykk. Funnet ved Kongsberg, Buskerud [CC BY-NC 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/)

Det er funnet to armringer på Hove på Jæren og flere fingerringe av ormehodetype i Norge. Funnene er gjort blant annet på Veien i Buskerud, Lille Gjerpen i Skien, Nes i Kvinnherad i Hordaland, og på Karmøy i Rogaland.

Også kvinner kunne bære mindre ormehoderinger og andre rangsymboler. En spesiell type fibula, kalt rosettfibula, ble antakelig kun laget ved Himlingøje på Øst-Sjælland i Danmark. Derfra ble de distribuert, sannsynligvis som gaver, innad i elitenettverket i Skandinavia.

Det er funnet rosettfibler i kvinnegraver både på Gjeite i Levanger i Nord-Trøndelag, på Vårå på Karmøy i Rogaland og på Rør i Rygge i Østfold. De viser at det fantes nære kontakter mellom personer på disse stedene og Sjælland. Kanskje vitner de om at kvinner av høy rang fra Sjælland iblant inngikk ekteskap med menn fra ulike deler av Sør-Norge for å etablere eller styrke allianser.

Rangsymboler

Innenfor det skandinaviske allianseverket oppstod sannsynligvis et hierarki mellom ulike ledere og områder, basert på deres makt og innflytelse. De fremste lederne kunne markere sin posisjon ved å bære halsringer eller

kolbearmringer av gull. Ledere på lavere nivåer kunne ha armringer i gull av ormehodetype, eller smykke seg med ormehodefingerringe av gull.

Det er funnet to armringer på Hove på Jæren og flere fingerringe av ormehodetype i Norge. Funnene er gjort blant annet på Veien i Buskerud, Lille Gjerpen i Skien, Nes i Kvinnherad i Hordaland, og på Karmøy i Rogaland.

Også kvinner kunne bære mindre ormehoderinger og andre rangsymboler. En spesiell type fibula, kalt rosettfibula, ble antakelig kun laget ved Himlingøje på Øst-Sjælland i Danmark. Derfra ble de distribuert, sannsynligvis som gaver, innad i elitenettverket i Skandinavia.

Det er funnet rosettfibler i kvinnegraver både på Gjeite i Levanger i Nord-Trøndelag, på Vårå på Karmøy i Rogaland og på Rør i Rygge i Østfold. De viser at det fantes nære kontakter mellom personer på disse stedene og Sjælland. Kanskje vitner de om at kvinner av høy rang fra Sjælland iblant inngikk ekteskap med menn fra ulike deler av Sør-Norge for å etablere eller styrke allianser.

Draktnål (rosettfibula) av sølv fra Gjeite i Levanger i Nord-Trøndelag. Foto: Per E. Fredriksen/NTNU Vitenskapsmuseet/[CC-BY-3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/)

Høvdingen på Avaldsnes

Graven i Flaghaugen ved Avaldsnes kirke på Karmøy er en av de rikeste romertidsgravene i hele Nord-Europa. Dessverre ble haugen skjødesløst utgravd i 1834–1835. De fleste av gjenstandene ble skadet, og flere av dem forsvant. Vi har derfor sparsomme opplysninger om hvordan haugen og graven var konstruert.

Det arkeologene likevel kan si, er at mot slutten av 200-tallet e.Kr. ble en mann gravlagt i en eikekiste omgitt av skiferheller. Over kammeret ble det reist en haug som var minst 43 meter i diameter og 5 meter høy.

Mannen fikk med seg et kort tveegget sverd, muligens et romersk gladius-sverd, med en sølvknapp på skjettet og en treslire kledd i lær med forgylte sølvbeslag. Skjoldet hans hadde en skjoldbule dekket av tykke sølvplater. I tillegg fikk han med seg en lanse, et spyd, og et bandolær med en gullbelagt knapp.

Videre fikk han med seg flere bronsegjenstander av romersk opphav; et fat med løvehoder, et kar med hank og sølvinnlegninger, en sil og et speil i tillegg til et drikkehorn med sølvbeslag av nordisk type, et sølvbeger, en gullnål, en kniv og 31 spillebrikker av glass. Det er særlig den store mengden gull som utmerker graven. Mannen hadde en halsring av gull som veide 590 gram og en stor platefingerring av gull samt tre enkle gullringer.

Fingerring av gull fra Avaldsnesfunnet. Foto: Terje Tveit/Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger/[CC BY-NC-ND 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/)

Halsringen symboliserte ikke bare tilhørighet til det sørsandinaviske alliansenettverket, men også at det fantes et maktsenter på Avaldsnes som var blant de øverste i hierarkiet.

Det er mulig at mannen hadde tjenestegjort i romerske hjelpetropper, og at noen av gjenstandene var belønning for fullført tjeneste. Sølvbeslagene på

våpnene kan dessuten tyde på at han hadde rang av hærfører i [et germansk krigerfølge](#). Den sammensatte karakteren av gravgodset kan også skyldes at tingene var deler av et krigsbytte eller satt sammen av gaver fra ulike alliansepartnere.

Gjenstander fra graven i Flaghaugen ved Avaldsnes kirke på Karmøy. Foto: Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger/[CC BY-NC-ND 3.0](#)